

SIVILOMBUDSMANNEN

Klokkergårdstiftelsen
Økernveien 99
0579 OSLO

Vår referanse
2017/952

Deres referanse

Vår saksbehandler
Mette Jansen Wannerstedt

Dato
25.04.2018

Svar på oppfølging av rapport etter besøk til Klokkergårdenkollektivet, nå Bakkekollektivet, etter besøk gjennomført 6. -8. juni 2017

Det vises til brev fra Klokkergårdstiftelsen av 15. februar 2018. Vi merker oss at Stiftelsen Klokkergården og Klokkergårdenkollektivet i etterkant av Sivilombudsmannens besøk til Klokkergårdenkollektivet (6. – 8. juni 2017) oppgir å ha endret navn til henholdsvis Klokkergårdstiftelsen og Bakkekollektivet. Ombudsmannen forholder seg i dette brevet derfor til stiftelsen og kollektivet ved deres nye navn.

Ombudsmannen ga i sin rapport fra besøket en rekke anbefalinger til Bakkekollektivet. Orienteringen fra Klokkergårdstiftelsen om Bakkekollektivet gir ingen systematisk gjennomgang av hvordan disse anbefalingene er blitt fulgt opp, og brevet mangler informasjon om oppfølgingen av flere av anbefalingene. I tillegg inneholder brevet utdaterte deler som synes å ha blitt kopiert fra Bakkekollektivets merknader til rapporten i forkant av at denne ble ferdigstilt.

Svaret fra Klokkergårdstiftelsen synes i liten grad å reflektere alvoret i funnene Sivilombudsmannen avdekket i sin besøksrapport. Sivilombudsmannen vil derfor i dette brevet komme med ytterligere merknader og presiseringer til flere av anbefalingene og vil be om en ny orientering om oppfølging av flere anbefalinger der informasjon helt mangler eller er utilstrekkelig.

Rutinemessig begrensinger ved inntak.

- 1. Institusjonen bør sikre at det alltid foretas en individuell og konkret vurdering når ungdommer blir gitt begrensninger i bevegelsesfriheten og i bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler.**

Klokkergårdstiftelsen gir i sitt svar uttrykk for at de opplever det som vanskelig å skulle gjøre individuelle vurderinger ved beslutninger om inndragelse av mobiltelefon når ungdom blir plassert i Bakkekollektivet.

Bruk av mobiltelefon, nettbrett og pc er en stor del av unges hverdag, og en viktig plattform for kommunikasjon og kilde til kunnskap og informasjon. Hovedregelen er at de skal kunne brukes fritt på lik linje med barn og unge som ikke bor på institusjon. I den grad det gis adgang til å begrense bruk av mobiltelefon og andre elektroniske kommunikasjonsmidler, reguleres dette av rettighetsforskriftens §§ 11 og 24. Begrensinger som gjøres, enten det er ut fra omsorgsansvar eller som et tvangsvedtak, skal være knyttet til en konkret situasjon eller mistanke. Det skal alltid gjøres en individuell og konkret vurdering ved bruk av tvang, og begrunnelsen må tilfredsstillende lovens krav.

En institusjon kan ikke lage husordensregler, rutiner eller liknende som kan innskrenke beboernes rettigheter etter rettighetsforskriften,¹ og det stilles strenge krav til bruk av tvang både etter nasjonalt lovverk og internasjonale konvensjoner. Endringen i rettighetsforskriften av 1. januar 2018 der maksimumsperioden for vedtak om begrensning i bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler ble utvidet til inntil 4 uker, innebærer ingen endring i vilkårene for å fatte slike vedtak, eller i kravet om at begrensningen må oppheves så snart vilkårene ikke lenger er tilstede.

Rutinemessig inndragelse av elektroniske kommunikasjonsmidler er derfor ulovlig. Det er bekymringsfullt at Klokkegårdstiftelsens ledelse til tross for dette gir uttrykk for et behov for å kunne ilegge rutinemessige begrensninger i strid med lovens krav, under henvisning til at en slik generell bruk av tvang vil oppleves mest rettferdig av ungdommene.

Når det gjelder begrensning i bevegelsesfriheten i form av voksenfølge ved inntaksleir oppgis det at rutinen er endret, og at det nå skrives enkeltvedtak. Samtidig fremgår det i Klokkegårdstiftelsens svar at: «Der ungdom har kommet på inntak sammen med flere ungdommer, har begrensning i bevegelsesfrihet ved tvangsplassering blitt gjennomført. Kommer ungdom alene på inntak vil vi vurdere behovet for bevegelsesfrihet grundigere». Det fremkommer også i brevet at kollektivet «benytter voksenfølge» for ungdom som er plassert på kollektivet mot sin vilje. Det fremgår videre at det vil bli skrevet enkeltvedtak når man «setter i verk tettere voksenfølge».

Det er svært uklart hva praksisen som her beskrives i realiteten innebærer, og om den er lovlig.

Sivilombudsmannen understreker videre at ungdom som er plassert på en barneverninstitusjon mot sitt eget samtykke, allerede har fått sin bevegelsesfrihet og selvbestemmelse begrenset. En ytterligere begrensning i bevegelsesfriheten innenfor eller utenfor institusjonen er derfor et inngrep i retten til privatliv etter den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 8. Begrensningen kan kun skje med hjemmel i lov og må være nødvendig og forholdsmessig i hvert enkelt tilfelle. I tilfeller der en

¹ Rettighetsforskriften § 3

persons autonomi allerede er begrenset, ser Den europeiske menneskerettsdomstolen strengt på tiltak som ytterligere begrenser autonomien.²

Barn og unge som er plassert på barneverninstitusjon skal som hovedregel ha adgang til å bevege seg fritt innenfor og utenfor institusjonsområdet, jf. barnevernloven § 5-9. Begrensinger i bevegelsesfriheten innenfor og utenfor institusjonen, inkludert voksenfølge³ er et enkeltvedtak.⁴ Dersom voksenfølge benyttes må dette være på bakgrunn av en individuell og konkret vurdering som tilfredsstiller lovens krav. Det understrekes her spesielt at rettighetsforskriften ikke gir anledning til rutinemessig bruk av voksenfølge, selv om det føres vedtak. Et vedtak uten konkret begrunnelse vil være ugyldig.

I lys av Klokkegårdstiftelsens svar når det gjelder begrensninger i bevegelsesfriheten og i bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler finner Sivilombudsmannen grunn til å understreke at det ikke er tilstrekkelig at det gjøres formelle endringer i interne prosedyrer, men at lovens krav også i realiteten sikres oppfylt ved alle vedtak.

Sivilombudsmannen ber om en ny orientering om hvordan Klokkegårdstiftelsen og Bakkekollektivet følger opp anbefalingen og sikrer at praksisen oppfyller lovens krav. Vi ber også om å få oversendt eventuelle nye og endrede rutiner for å sikre at ungdommene ikke utsettes for rutinemessig, ulovlig tvang.

2. Vedtak om begrensning i bevegelsesfriheten og bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler bør ikke rutinemessig fattes for 14 dager.

Sivilombudsmannen ber om å bli orientert om hvordan denne anbefalingen er blitt fulgt opp.

3. Institusjonen bør sikre at det gjøres løpende vurderinger av opprettholdelsen av begrensninger og tiltak for å lempe på tvangen og at vurderingene dokumenteres på en god måte.

Sivilombudsmannen merker seg at vedtak i fremtiden skal skrives slik at det går fram «hvilke tiltak som er forsøkt i den aktuelle situasjonen». Klokkegårdstiftelsen gir i sitt svar imidlertid ingen informasjon om hvordan Bakkekollektivet skal sikre god dokumentasjon av sine løpende vurderinger av vedtakene.

² Munjaz mot Storbritannia, klagenr. 2913/06, 17. juli 2012, avsnitt 80: «...when a person's personal autonomy is already restricted, greater scrutiny [will] be given to measures which remove the little personal autonomy that is left. »

³ Rundskriv Q-19/2012 Retningslinjer til forskrift 15. november 2011 om rettigheter og bruk av tvang under opphold på barneverninstitusjon (rettighetsforskriften), s 31: «Enkelte institusjoner benytter såkalt voksenfølge, dvs. at en ansatt i perioder følger beboeren tett når han eller hun er utenfor institusjonen. Dette brukes for eksempel for å forebygge eller søke å forhindre at beboeren rømmer eller ruser seg. Slikt voksenfølge kan oppleves som et inngripende tiltak, og det må i slike situasjoner treffes enkeltvedtak etter [§ 22.](#)»

⁴ Fylkesmannen i Aust- og Vest Agder: *Historien om Stina. Fylkesmannens rapport etter tilsyn med Kristiansand kommune, Sørlandet sykehus HF, Bufetat Region Sør, Næringsområde Sør og Aleris Ungplan og BOI 27.7.2017 – 7.2.2018.* «Det er grunn til å minne om at det å være plassert på en tvangsparagraf ikke er en tillatelse til å utsette barn for unødvendig tvangsbruk. Lovhjemlene gir en mulighet til å beskytte barn og å sette de rammene som barnet trenger, men kun når det er nødvendig».

Sivilombudsmannen ber om ytterligere informasjon om oppfølgingen av denne anbefalingen.

Kroppsvisitasjon og ransaking

- 4. Det bør sikres at ansatte får opplæring i enhetlig praksis for kroppsvisitasjon som ivaretar ungdommenes verdighet.**

Kollektivet har endret sin prosedyre til at ungdommen kler av seg i to trinn, og ikke må være helt naken. Sivilombudsmannen forutsetter at alle ansatte har fått opplæring i den nye prosedyren.

Husarrest ved forsovelse

- 5. Bruk av husarrest på rommet som rutinemessig straff ved forsovelse bør ikke finne sted.**

Sivilombudsmannen merker seg på at kollektivet har avskaffet denne praksisen.

Dokumentasjon og protokollføring

- 6. Institusjonen bør sikre ungdommenes rettsikkerhet ved å føre vedtak og protokoller korrekt og sikre at alternativer til tvang alltid vurderes og dokumenteres i protokollen.**

Klokkergårdstiftelsen oppgir at man tar til etterretning at dokumentasjonen ved bruk av tvang må bedres. Det samme gjelder «å føre individuelt begrunnede enkeltvedtak der det ikke gjøres i dag». Ombudsmannen understreker her viktigheten av at ledelsen kvalitetssikrer alle vedtak, og at ledelsen og de ansatte alltid sikrer at beboeren, ved bruk av tvang, behandles individuelt, og ikke kollektivt som en gruppe. Kommentarer og presiseringer gitt under overskriften *Rutinemessige begrensinger ved inntak* i dette brevet, gjelder også på dette punkt.

Måten dette omtales i brevet fra Klokkergårdstiftelsen reiser spørsmål ved om det faktisk er gjennomført endringer i praksisen som har vært i strid med forvaltningslovens regler, eller om endringene begrenser seg til hvordan dette formelt er omtalt i prosedyrene. Det er et ledelsesansvar å sikre at endringene også oppleves som reelle for ungdommene som ilegges begrensninger.

Urinprøvetaking

- 7. Urinprøve bør kun gjennomføres med ansatte av samme kjønn som ungdommen i rommet.**

Sivilombudsmannen merker seg at kollektivet har tatt anbefalingen til følge.

Bruk av motivasjonsturer

- 8. Institusjonen bør sikre at det aldri utøves utilbørlig press på ungdom for å få dem med på «motivasjonstur» og at deres rett til å bli hørt og til å bli behandlet med verdighet fullt ut blir ivaretatt.**

Bakkekollektivets bruk av tvungne «motivasjonsturer» som en del av behandlingen ga Sivilombudsmannen sterk bekymring for at ungdommer på stedet ble utsatt for nedverdiggende og umenneskelig behandling. Dette er svært alvorlig. I besøksrapporten fremgår det alvorlige funn som knytter seg til tvangen som ble utøvd overfor ungdom både i forkant av, underveis og i etterkant av «motivasjonsturene». Til tross for dette fremgår det av Klokkegårdstiftelsens svar at kollektivet vil fortsette med å gjennomføre «motivasjonsturer» i tilfeller der ungdommen motsetter seg turen. På denne bakgrunn finner Sivilombudsmannen grunn for på nytt å understreke de mange problematiske sidene ved denne praksisen og presisere hvorfor praksisen er i strid med gjeldende lovverk. De sentrale delene av Ombudsmannens kritikk mot praksisen følger nedenfor.

Kollektivet oppgir i sitt brev at det blir fattet vedtak om begrensning i bevegelsesfriheten etter § 22 i rettighetsforskriften når de ansatte har besluttet at en ungdom skal på «motivasjonstur», «i de tilfeller ungdom ikke ønsker å bli med frivillig». Motstand mot å bli sendt på «motivasjonstur» faller imidlertid ikke inn under vilkårene for å kunne begrense noens bevegelsesfrihet. Tvert imot fremgår det at § 22 i rettighetsforskriften ikke gir adgang til å treffe vedtak om at beboere skal være med på turer som en del av behandlingsopplegget.⁵ Det åpnes heller ikke andre steder i rettighetsforskriften for at barn og ungdom kan tas med på turer som del av behandlingen, som staff eller ved bruk av tvang. Det skal heller ikke legges utilbørlig press på ungdommene.⁶

Tvang begrenser seg åpenbart ikke til fysisk tvang i form av holdning eller føring med makt. Klokkegårdstiftelsen medgir at det ble begått en feil da en ungdom fysisk ble ført ut til bilen. Imidlertid beskriver stiftelsen at man vil videreføre praksisen med å stenge ungdommen inne i en gang/trapperom, eventuelt i en avskjermet leilighet, og holde ungdommen igjen der, adskilt fra alle de andre beboerne, til han/hun «samtykker» til å dra. Ombudsmannen understreker her at det følger av rettighetsforskriften § 13 at isolasjon ikke er tillatt, verken i straffe, behandlings-, eller oppdragelsesøyemed. Et unntak fra det generelle forbudet mot isolasjon av ungdom på en barnevernsinstitusjon kan kun finne sted når vilkårene i rettighetsforskriften § 14 om tvang i akutte faresituasjoner er oppfylt. Denne bestemmelsen krever at det foreligger en nødretts- eller nødvergesituasjon og beskriver isolasjon som en situasjon der en ungdom holdes adskilt fra resten av ungdomsgruppen mens minst én av personalet alltid er til stede sammen med ungdommen eller i naborom med ulåst dør. Vilåret for å bruke isolasjon er med andre ord det samme som for å bruke fysisk makt. Slik Ombudsmannen forstår gjeldende regelverk er det derfor hverken lov til å bruke fysisk makt eller tvang gjennom isolasjon for å få ungdom med på en «motivasjonstur».

⁵ Rundskriv Q-19/2012 Retningslinjer til forskrift 15. november 2011 om rettigheter og bruk av tvang under opphold på barnevernsinstitusjon (rettighetsforskriften).

⁶ Bufdir (2015): Faglig veileder for akuttarbeid i institusjoner og beredskapshjem. Fysisk tvang reguleres i rettighetsforskriftens §§ 13, 14 og 22.

Bakkekollektivets praksis er derfor ulovlig. Det vil variere hvor mye motstand en enkelt ungdom vil vise fysisk eller verbalt i en situasjon der en holdes isolert, men muligheten for medvirkning i avgjørelsen om at en tur skal foretas kan ikke sies å være tilstede.

Ombudsmannen understreker at også den videre gjennomføringen av «motivasjonsturen» i stor grad vil være isolasjon etter rettighetsforskriften § 14, 3. ledd. Det fremgår av brevet fra Klokkegårdstiftelsen at hovedmålet med motivasjonstur ikke er å isolere en ungdom fra resten av ungdomsgruppa. Institusjonens hovedmål med et tiltak er imidlertid ikke avgjørende så lenge den reelle situasjonen, slik Klokkegårdstiftelsen i sin videre beskrivelse av tiltaket viser, er at ungdommer nettopp blir adskilt fra resten av beboergruppen over en periode på opptil 14 dager.

Det er på denne bakgrunn Sivilombudsmannens vurdering at «motivasjonsturer» ikke kan gjennomføres under tvang.⁷

Da Klokkegårdstiftelsens svar gjør det klart at bruken av ufrivillige «motivasjonsturer» hittil har vært vurdert som en viktig del av Bakkekollektivets behandling finner Ombudsmannen likevel grunn til å knytte noen ytterligere kommentarer også til praksisens problematiske sider når det gjelder institusjonens ansvar for å sikre ungdommen forsvarlig behandling.

Fremgangsmåten når ungdommer ufrivillig blir sendt fra Bakkekollektivet til en «motivasjonstur» (omtales som «uttak til tur») vil i seg selv kunne oppleves som sterkt integritetskrekkende. I tillegg til at beslutningen er tatt uten medvirkning fra ungdommens side, informeres han eller hun først på det tidspunktet de ansatte har besluttet å dra av gårde. At ungdommer i lengre tid bor på et sted der slike «uttak» kan skje når voksne finner det nødvendig, og at man ikke vil få et varsel om når, kan føre til tap av følelse av kontroll over egen situasjon og selvbestemmelse hos ungdommen. Dette kan derfor være problematisk i et normalpsykologisk perspektiv, da nettopp tap av forutsigbarhet og mangel på kontroll er noe av det mest stressende mennesker kan utsettes for.⁸ Det er i tillegg særlig problematisk fra et traumeperspektiv. Som Klokkegårdstiftelsen selv påpeker i sitt svar til ombudsmannen, har mange av ungdommene som plasseres på kollektivet vært utsatt for fysisk og psykisk vold. Et av kjennetegnene ved slike erfaringer av vold i løpet av oppveksten er nettopp at barnet eller ungdommen har erfaringer med at andre personer har krenket deres selvbestemmelse og at de har vært i gjentakende skremmende situasjoner der de ikke har hatt kontroll over det som har skjedd. En kjent konsekvens av dette er, blant annet, at personen mister troen på at han eller hun selv kan ha mulighet til å påvirke en situasjon.⁹ Dette gjelder både ungdommer som utvikler såkalte eksternaliserende symptomer (som selv å utøve vold) og internaliserende symptomer (ved feks. angst, depresjon eller tilbaketrekning). Begge typer symptomer vil kjennetegnes av at personen har et stort indre

⁷ Ombudsmannen er for øvrig kjent med at enkelte liknende institusjoner har valgt å gå bort fra å bruke liknende turer, blant annet fordi de har blitt vurdert å være ulovlige.

⁸ Nolen, J.L. (2009). *Learned helplessness*. Encyclopeædia Britannica.
<https://www.britannica.com/science/learned-helplessness>

⁹ Benight, C.C. & Bandura, A. (2004). Social cognitive theory of posttraumatic recovery: the role of perceived self-efficacy. *Behavior Research and Therapy*, 42, 1129-1148.

lidelsestrykk som hun eller han ikke klarer å håndtere på en konstruktiv måte. Dette gjør det spesielt problematisk at Bakkekollektivet har en slik rutine ved «uttak for motivasjonstur».

For ledelsen og mange ansatte ved kollektivet syntes det som at «motivasjonsturer» var sentrale i en form for konsekvenstenkning overfor ungdommene. Det skulle være klart og forutsigbart at ved visse brudd på regler eller lignende, ville en motivasjonstur være resultatet. Det var også viktig at når de voksne først hadde bestemt seg for at tur skulle finne sted, så skulle den gjennomføres. Motivasjonsturer kan derfor sies å ha fått en funksjon som går utover å «intensivere behandlingen», til også å bli brukt som konsekvens eller straff.

Både ledelsen og mange ansatte tenkte at motivasjonsturer var en sentral og nødvendig del av «verktøykassen» man hadde i arbeidet med ungdommer ved kollektivet, for å få til atferdsendring hos den enkelte ungdom, for å få til kontakt og relasjon med ungdommene, og for å ivareta en positiv kultur ved kollektivet.¹⁰ Den relativt høye frekvensen av slike turer pr år, tyder også på at dette ble opplevd som et sentralt virkemiddel for institusjonen.

Sivilombudsmannen stiller spørsmål ved om man kan forvente at en praksis med store elementer av tvang skal gi grunnlag for å bygge gode relasjoner og skape motivasjon til reell endring. At ungdommene selv opplevde det som straff har særlig betydning for om tiltaket har den reelle ønskede effekten av endring hos ungdommen. Her vil Sivilombudsmannen igjen trekke frem effekten av å frata ungdommen sin selvbestemmelsesrett, både i et normalpsykologisk perspektiv og i et traumeperspektiv, og med tanke på hva som regnes som etablerte mekanismer for endring hos personer med rus- og atferdsproblematikk.¹¹ Det er en fare for at ungdommene tvert imot får en opplevelse av tap av kontroll og autonomi, og at atferdsendringen man ser heller har elementer av overgivelse i seg. Når man utover turen og oppholdet på Kollektivet opplever at ungdommer retter seg etter situasjonen de befinner seg i, kan det spørres om ungdommen lærer seg de reglene man «spiller etter» ved institusjonen, heller enn at man oppnår en reell kontakt og relasjon som reelt er endringsbærende. Her synes det som det mangler en evidensbasert og godt faglig fundert tanke bak tiltaket, noe man skulle kunne forvente om et sentralt behandlingselement på et sted som har behandlings- og omsorgsansvar for ungdommer i opp mot ett år, med et klart mandat om å få til reell behandling av og endring hos ungdommene.

Sivilombudsmannen har også merket seg at Klokkegårdstiftelsen i sitt brev fraskriver seg ansvaret for hvordan ungdommer som de skal ivareta, opplever deler av behandlingsopplegget deres. Dette er bekymringsfullt både ut i fra en tanke om medvirkning og behandlingseffekt. Å ta beboernes meninger og opplevelse på alvor er et viktig utgangspunkt for utvikling og forbedring. Videre vil ungdommens opplevelse av det han eller hun blir utsatt for har en innvirkning på om man reelt sett kan regne med å få til den formen

¹⁰ Se også Kolltveit, S. & Lange-Nielsen, I.I. (2013). «Behandling i ruskollektiver for ungdom.» Tidsskrift for norsk psykologforening. Forfatterne poengterer på side 924 at kollektivene som her ble undersøkt opplevde motivasjonsturer og inntaksleir som «sentrale virkemidler for å opprettholde positiv kultur og sosial kontroll, som i sin tur er avgjørende for behandlingsresultatet».

¹¹ Se bl.a. «Modeller for rusbehandling. En kunnskapsoversikt», Christine Hassel Kristoffersen, Per Holt og Terje Ogden, Atferdssenteret, april 2011, <http://www.forebygging.no/Global/110506%20Modeller%20for%20rusbehandling%20en%20kunnskapsoversikt.pdf>.

for kontakt og motivasjon for reell endring, som trengs for å kunne yte god og endringsbærende behandling.

Sivilombudsmannen ser med stor bekymring på at Klokkegårdstiftelsen og Bakkekollektivet hittil har opprettholdt en praksis som krenker ungdoms rett til omsorg, respekt for egen autonomi og rett til medbestemmelse.

Sivilombudsmannen forutsetter at Klokkegårdstiftelsen og Bakkekollektivet sikrer en forsvarlig drift ved institusjonen og avslutter bruken av tvungne «motivasjonsturer».

Det bes om en ny orientering om hvordan anbefalingen følges opp.

«Storsamling»

- 9. Fellesmøter, inkludert «storsamling», som omhandler en eller flere av ungdommen bør alltid baseres på ungdommens frie deltagelse og rett til å bli hørt, og gjennomføres på en måte som fullt ut respekterer ungdommens integritet og rett til privatliv.**

Sivilombudsmannen vil her understreke at det å få gi uttrykk for sitt syn og bli lyttet til, er grunnleggende for å ivareta egen integritet. Dersom barn ikke får medvirke, og deres behov ikke blir oppfattet eller forstått, vil det ikke være mulig å gi riktig hjelp.¹² Etter FNs barnekonvensjon artikkel 12 skal et barn ha rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med alder og modenhet.

Det fremgår av rapporten at mange ungdommer opplevde «storsamling» som ubehagelig, vanskelig og ydmykende. I institusjonens svar fremkommer det ikke noen erkjennelse av behov for endring. I lys av dette ser Sivilombudsmannen Klokkegårdstiftelsens svar som bekymringsfullt og ber derfor om en ny orientering om hvordan denne anbefalingen blir fulgt opp dersom praksisen med «storsamling» opprettholdes for andre situasjoner enn ufrivillige «motivasjonsturer» som forutsettes avsluttet.

«Faseløshet»

- 10. Det bør sikres at det ikke gjennomføres generelle begrensninger, for eksempel i form at «faseløshet», som innskrenker beboerens rettigheter på en måte som fremstår som ydmykende eller nedverdiggende.**

Klokkegårdstiftelsen orienterer i sitt svar om at «begrepet faseløs er tatt ut av faseprogrammet». Samtidig omtaler Klokkegårdstiftelsen under pkt 10.4 i sitt brev flere steder fortsatt bruk av «faseløshet», med «tettere voksenfølge», «fordi man har rømt», etc. Sivilombudsmannen forutsetter at Klokkegårdstiftelsen sikrer at Bakkekollektivet ikke på noe tidspunkt i behandlingsforløpet gir ungdom generelle begrensninger som er et inngrep i

¹² Fylkesmennene i Hordaland, Rogaland og Troms (2016): «*Dei forstod meg ikkje*». Tilsynsrapport 19. september 2016.

deres individuelle rettigheter uten at det fattes lovlige vedtak om dette, uavhengig av om dette i praksis omtales som «faseløshet» eller gis andre beskrivelser.

Sivilombudsmannen ber om en bekreftelse på at denne praksisen har opphørt.

Rettssikkerhet

11. Alle vedtak bør konkret og individuelt angi begrunnelse og en beskrivelse av hvordan dette skal gjennomføres overfor den enkelte ungdommen.

12. Ungdom som er blitt utsatt for tvang bør alltid bli hørt i evalueringen av tvangsutøvelsen

Bakkekollektivet fører vedtak om begrensning i bevegelsesfriheten ved gjennomføring av motivasjonstur (§ 22 i rettighetsforskriften). I brevet presiseres det at det nå skal komme tydelig frem i vedtak at begrensningen i bevegelsesfriheten gjelder motstand mot motivasjonstur. Samtidig opplyses det om at den nye malen for rapport om «motivasjonstur» innebærer at rapporten først skal skrives når turen er ferdig. Dette innebærer i seg selv en klar begrensning i ungdommens rettssikkerhet.

Sivilombudsmannen viser til omtalen av lovligheten ved bruk av ufrivillige «motivasjonsturer» ovenfor og gjentar her at § 22 i rettighetsforskriften ikke gir adgang til å treffe vedtak om at beboere skal være med på turer som en del av behandlingsopplegget eller på bakgrunn av at ungdommen ikke ønsker frivillig å reise på en slik tur.¹³ Det åpnes heller ikke andre steder i rettighetsforskriften for at barn og ungdom kan tas med på turer som del av behandlingen ved bruk av tvang eller mindre inngripende tvang.

I andre tilfeller der kollektivet vurderer det slik at det er nødvendig å begrense en ungdoms bevegelsesfrihet, må vedtak oppfylle lovens vilkår etter denne paragrafen. Vedtaket må begrunnes konkret og individuelt, og begrensningen må beskrives. Et tvangsvedtak skal alltid gås gjennom med ungdommen, og han eller hun skal få komme med sine vurderinger og innspill. Det skal også sikres en saksbehandlingstid som fullt ut ivaretar ungdommens rett til å klage.

Se forøvrig kommentarer under overskriften *Rutinemessig begrensinger ved inntak og Bruk av motivasjonsturer*.

13. Kollektivet bør utarbeide rutiner for forebygging og varsling av overgrep, og det bør sikres at alle ansatte jevnlig får en opplæring og veiledning i disse.

Kollektivet oppgir at de benytter Bufdirs veileder og har utarbeidet egne rutiner. Vi ber om å få tilsendt rutinene og en beskrivelse av opplæringstiltak for å sikre at alle ansatte er kjent med disse.

¹³ Rundskriv Q-19/2012 Retningslinjer til forskrift 15. november 2011 om rettigheter og bruk av tvang under opphold på barneverninstitusjon (rettighetsforskriften).

Videre oppfølging

Sivilombudsmannen ber om en redegjørelse fra Klokkegårdstiftelsen og Bakkekollektivet om oppfølgingen som etterspørres i dette brevet, innen torsdag 31. mai 2018.

Svaret bes utformet slik at det kan offentliggjøres.

For ombudsmannen

Helga Fastrup Ervik
kontorsjef

Mette Jansen Wannerstedt
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet underskrift

Barne- og likestillingsdepartementet
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
Bufetat region øst
Statens helsetilsyn
Fylkesmannen i Hedmark